

Dinde zarureten malum olanlar ve olmayanlar. (malum biddini biddarura)

İbn Cerir rha. der ki habere dayanmayan ve habere dayanan meseleler vardır. Habere dayanan meseleleri ikiye taksim eder. 1) ilim delili itibariyle kati 2) delil itibariyle kati olmayan ilimler

Dinde zarureten malum olan ilimlerde alimler ve halkın görüşleri eşittir. Birinci tip ilimler bunlardır.

Hanbeli ulemasından bir alim **Merdavi rha.** sadece icma seviyesine yükselmiş değil aynı zamanda meşhur olmuş ilimleri reddeden kafir olur. Bilgi hafi (gizli kalmış) ise böyle değildir. Merdavi rha. bilgileri 4 seviyeye ayırmıştır.

1)Mucmul aleyh daruri bilgiler; üzerinde icma edilmiş bütün insanların eşit şekilde baktığı bilgiler. Bu bilgileri inkar etmek Allah rasulunu inkar etmek gibidir. Hem alimler hem halk bu konuları aynı seviyede bilir. Bu ilimde şek şüphe yoktur. Zaruri bir seviyeye yükselmiştir. Akıl bunu aslında müstakil olarak idrak etmek zorunda değildir. Bu yönden Allah'ın vahdedi ve vücudu gibi akıl ile idrak edilebilir bir bilgi değildir yani tevhid bilgisinden farklıdır. Misal 5 vakit namazın varlığı akıl ile bağımsız olarak (haber almadan) idrak edilemez ama yine de kesin bir surette hem alimlerce hem halk tarafından bilinir.

2) Dinde zarureten malum olmasa da ilimlerden nashen sabit olan ilimleri de inkar eden kafir olur. Şöhret veya hasıl olan icma bu seviyedeki bilgiler için de vardır fakat bu bilgilerde alimler ve halk aynı seviyede değildir. Birincisinden biraz daha hafif bir seviyedir. Alimlerce ve halk tarafından da bilinir bu mesele tipi ve nashen sabittir ama ilk tip kadar bariz değildir bu bilgiler.

3) Nashen sabit değildir. Bu seviye ilk iki seviye gibi nas ile sabit ve icma edilmiş bilgiler değildir. Ancak yine de nashen sabit gibi meşhurdur. Misal aynı anda üç talakın verilmesi üç talak verilmiş hükmünde sayılması aslında Ömer r.a.'nın içtihadıdır ancak o kadar meşhur olmuştur ki bu görüş nas mertebesinde kabul edilir. Artık bir mecliste üç talak verilmesi bir talaktır denildiğinde bu şaz görüş olarak kabul edilir halbuki sünnetle sabit olan budur. Bu meseleler de o kadar meşhurdur ki hem alimler hem halk bunları bilir. Eşit seviyede bilmeseler de bilirler. Bu durumda da bunları reddeden kişi kafir olur ancak burada ihtilaf vardır. Ulema arasındaki esah görüşe göre kafir olur ama diğerine göre olmaz. Burada tekfir edilmeyen kısım kesinlikle hafi bilgileri inkar edenlerdir.

4) Nashen sabit değildir. Nas derecesine de şöhreti sebebiyle ulaşmamıştır. Hafidir. Halktan bilenler olsa da bu bilgiler aslen alimler tarafından bilinir. Herkes bu bilgilerde eşit değildir. Misal miras ahkâmında hac ahkâmında bilgiler aslen alimlerden alınır. Hac vacib olsa da halk genelde kafileler halinde hacca gider ve bir alim bunlara eşlik eder. Tek bir kişinin kendi başına hacca gitmesi çok istisna bir durumdur. Haccın vacib olduğu halk nezdinde malumdur ama haccın vacibleri herkes tarafından bilinmez.

Burada 4 kısma taksim edilmiştir bilgiler ama işte aslen zahiri ve hafi şeklinde ayırabiliriz yani (açık ve kapalı meseleler). Zahir olan meselelerde “dinde zarureten malum olan meselelerde” inkar eden kati surette tekfir edilir. Çünkü burada halk ve alimler bilgi açısından eşittir. Bir altta da yine nas olmasa da nas varmış gibi malum olan meselelerde yine alim ve halkın bilgi açısından eşit olduğu durumlarda yine inkar edenler tekfir edilir. Bir alt derecede ise ihtilaf başlıyor. burada bir kısım ulema tekzip ve tasdike bakmıştır şari tekzip ediliyor mu (yalanlanıyor mu) yoksa tasdik ediliyor mu buna bakmışlardır tekzip edenler Allahı ve rasulunu tekzip ettiklerinden tekfir edilir, tasdik zaten Allahın ve rasulunun dediklerini tasdik etmektir burada zaten iman söz konusudur. Ama ihtilaf olan konularda bile

(üçüncü derece) mesele hafi mi zahiri mi ona bakılır ve tekfir edilmeyen kısım hafi olan meselelerdeki tekzibdir. Zahiri meselelerde yine tekfir edilir. Hafinin ölçüsü nedir? Ulema bilir halk bilmez. Ulema arasında icma da olabilir hafi bir meselede hatta bu hafi meseleyi bilmemek kişiyi ulemalıktan bile çıkarabilir ama buna rağmen halk bu meseleyi ulema kadar bilmez. Bu durumda kişiler tekfir edilmez. Çünkü bu konu hafi olduğundan bilmesi beklenmez. Bunlar Merdavi rha. ın sözleri görüşleridir.

İbni Hacer el Heytemi; Dinde zarureten malum olan ilimler kati meşhur olan ilimlerdir. Bu ilim alimlerce ve amme tarafından bilinir demiştir. Burada amme ayrımı dikkat çeker aralarında ulemanın bulunduğu ammeyi kastetmiştir. Çünkü bunların ilme ulaşma imkanı vardır. Bugünlerde bazı halklar fetret ehline tasnif edilir çünkü aralarında rabbani ulema yoktur. Alim vardır ama rabbani ulema yoktur. Meselelerin çoğunda ilme ulema aracılığı ile ulaşmak mümkündür. Hatta şöyle denilebilir tüm meselelerin tafsilatına ancak ulema ile ulaşmak mümkündür.

Dinde zarureten malum olan ilimler sorulduğunda halk tereddüt etmeden cevap verebilir. Düşünmeye araştırmaya hacet duyulmaz. Misal Allah var mıdır? vardır. Allah bir midir? birdir. şeriki var mıdır? yoktur. Bunu herkes bilir ama halka sorduğunda Allah'ın kaç ismi vardır diye o zaman bocalar düşünmeye başlar. Yani burada verilen bir ölçü pratik bir ölçüdür.

İbni Hacer el Heytemi zaruri bilgiyi ikiye taksim ediyor. İtikati zaruri bilgiler ve ameli zaruri bilgiler.

1) İtikati zaruri bilgiler, vahdaniyet, uluhiyet, ifrat mufret, şerikten münezze mahluk olan sıfatlardan münezze, yaratma yönünden tek oluşu, kulluğu hak etmesi yönünden tek oluşu. (Allah hakkında) diri olması, ilim ve kudret sahibi olması, irade sahibi olması, kitap indirmesi ve rasul göndermesi (mukarın kulların olması diyor tam anlayamadım duyduğumu) meleklerin varlığı, meleklerin Allahın kulları olması, ölüleri dirilmesi, onları haşretmesi, cennet cehennem, ceza ve sevap diyarı olması, muminlerin ebedi cennete kafirlerin ebedi cehenneme gitmesi, alem haadistir mahluktur, Allah hem külliyyatı ihat ettiği gibi cüzziyyatı da ihat etmiştir, bütün bu meseleler – kuranın nashen getirdiği ve mütevatir sünnet- kati beyan edilmiş, nas değilse ama hakkında icma varsa, bunlar kişinin itikati olarak zaruri bilinmesi gereken meseleler. İbni Hacer el Heytemi döneminde tabi bilgi daha yaygındı o yüzden özür de ona kıyasla düşük derecededir.

Bu günümüzde bilgiye ulaşma vesileleri çok yaygındır. Eskiden kitap okuma bilgi edinme imkanları çok dardı şimdi okuma yazma çok yaygın. Ama karışık. Sahih ilmi barındıran kitaplar da çok ama batıl ilmi barındıran kitaplar daha fazla. Bir kitapevinden bir konu hakkında mealci hadisci kelamcı her çeşit kitap mevcuttur. Bir tevcih makamı yok. Halkın bu bilgi alımını yönlendirecek bir merci yok. Bilgi var ama faydası itibariyle kısıtlı.

2) Ameli zaruri bilgiler, abdestin bozulması, namaz vakitleri ve rekat sayıları, namazda ruku ve secde olması, cuma namazının vacib olması, ramazanın, haccın, zekatın, umrenin vacibi, faizin haramlığı, neseb veya süt kardeşliği veya evlilik sebebiyle meydana gelmiş akrabalıklarda nikahın olmayacağı, anne ve kızı aynı anda nikahlanmayacağı, kız kardeşlerin aynı anda nikahlanamayacağı, 3 talakla boşanılan eşin haram oluşu ameli olarak bilinmesi gereken zaruri bilgilerdir. Haksız yere öldürmek, zina, livata bunlar kölesi de olsa haramdır, hırsızlık, içki içmek, kumar, ihtiyar halinde ölü eti yemek, giybetin, müslümana zulmün, yalancılık ve yalancı şahitlik bunların hepsi haramdır ve haramlığı zarureten malumdur. Bunlar bilinir halk arasında.

Ameli zarureten bilinenler üç kısma ayrılır. her biri aslı itibarıyla halk indinde zorunlu şekilde malumdur. Asli itibarıyla dinde zaruraten malum olanlardandır ancak tafsilat bakımından fark olabilir çünkü ihtilaf düşmüştür. Burada sadece ameli olan bilgilerde sayılmış ama itikati zaruri bilgilerde de bunu sayabiliriz*diyor Tarık Ebu Abdullah. Ne manada? İhtilaf düşmüştür yani halk bilgi seviyesi bakımından alimlerle eşit değildir.

Birisi bunlardan birini külliye inkar eder veyahutta (olmadığı halde) bir şeyin varlığını iddia ediyor veya vacib olduğunu iddia ediyor- misal 6. bir namaz vakti olduğunu iddia ediyor halbuki 5 vakit namaz icma ile sabit.- veya ratib olan sünnetlerin meşruiyetini inkar ediyorsa, yani meşruiyetinde icma edilmiş konuları tevellere sığınarak inkar etse bile –çünkü burada ibni Hacer el Heytemiye göre tevilin mahalli yoktur- kişi kafir olur. Burada içtihad alan bırakmıyor çünkü malum biddini biddarura (dinde zarureten malum olan)'dır diyor. Bunlarda tereddüt ve şek aynı inkar gibidir. Müslümanların arasında yaşayan Müslümanlara ulaşma imkanına sahip olanla olmayan elbet bir değildir. Müslümanların arasında yaşamayan ve Müslümanlara ulaşma imkanına sahip olmayan kişi bu bahsedilen konuları inkar edince kafir olmaz. Onun indinde mutevatir olmamıştır. Şüphesi vardır mütevatiren sabit olmamıştır bu kişi indinde bu konular. Tereddütünden ötürü de kafir olmaz. O kişi indinde yani Müslümanlarla karışık yaşamayanlar için bunun tevaturen (kati şekilde) sabit olması lazım. Müslümanlarla yaşayanlar zaten bilir/bilmesi gerekir.

Dinde zarureten malum olan bilgilerdeki tafsilat iman sikhathı için şart değildir. İcmali iman yeterlidir sahihtir. Tafsilatı bilmesi şart değildir.

İmam İbnul Teymiyye rha.’ ın Mecmul Fetavasında 13.cilt 217. sayfasında ayrı bir faydadan bahsediliyor. Bir şeyin dinde zarureten malum olması izafi bir meseledir diyor. Mutlak değildir, herkese her yerde aynı değildir izafidir diyor. İslama yeni girmiş uzakta yaşayan birinin her şeyi külliye bilmemesi mümkündür. Zaruri derecede bilmesini geçtik külliye bile bilmeyebilir diyor. Mesela diyor ki alimlerden bir çoğu zarureten bilirler yani zarureten malum olan bir şey seviyesine yükselmiştir ulema nezdinde; Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem sehv secdesi yapmıştır, (anlamadığım bir şey söylüyor*osbeyi) o diyeti yüklemiştir, çocuk nikah sahibinindir, ilim ehli bunu zaruret ile bilir ama insanların ekserisi bunu hiç bilmez. Malum biddini biddarura (dinde zaruraten malum olan) tek bir sınıf olarak algılanırsa insanlar bilmedikleri şeylerden sorumlu tutulacaktır. Bu durumda verdiğin hükümler yanlış olacak.

Toparlamak gerekirse; ister itikati ister ameli olsun meseleler zahir ve hafi olanlar diye ikiye ayrılır. Zahir olanlar genel bir sınıf ama içinde yine seviyelere ayrılır. Birincisi nashen sabit mi? İkincisi nashen sabit olsa da icma edilmiş mi edilmemiş mi? Ayrıca sadece alimler arasında mı yaygındır yoksa halk arasında da bu meseleler yaygın mıdır? Yani bir mesele zahirdir evet ama hangi derecede zahirdir bunu ayırmak lazım. Hafi meselelerde ise kesinlikle tekfir gidilmemesi lazım. Bir yerde içtihat varsa kıyas, istinbat, istidlal girdiği zaman bu meselelerde durman lazım, dikkatli davranmak lazım. Bu meselelerde umumen tekfirden hele hele hemen tekfirden kaçınmak lazım. En büyük ölçü amme ve alimler arasında eşit derecede bilinmesidir. Bu meselelerde cehalet, tevil ve hatta taklit mazeret değildir. Burda İbnul Hacer el Heytemi itikati meseleleri de bu kısma sokuyor. Dolayısıyla bunda Allah azze ve cellenin 1) vücudu 2) vahdaniyeti amme ve hasa (halk ve alimler) arasında musavvi oldukları konulardan birisi, dolayısıyla kişinin bu konuda buna muhalif olan bir şeyi bilmesi, buna muhalif şekilde davranması makbul mudur değil midir yani mazeret midir değil midir çok tartışılan bir konu.

Şirkul ekberde cehalet mazeret midir değil midir buna daha sonra gireceğiz in şa Allah.